

Chryścijanskaja DUMKA

BIELARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

Sv. Ajciec ab rasizmie i šoviniźmie

U kancy lipnia sioleta sv. Ajciec u svajej letniaj rezydencyi Castel Gandolfo pryniau studentaŭ, što rychtujucca na misijana-rau, haduncoŭ kalehii Propaganda Fide. Henyja studenty — heta pradstaŭniki 37-ch nacyjanalnaŭsciaŭ. Siarod ich joŭc nia tolki eŭropejcy, ale i z usich inšych čaŭsciej ŭsvietu adzinki: čornyja, žoŭtyja, čyrvonyja. Sv. Ajciec, vyslučaušy pryvitaŭnia henych roznarodnych studentaŭ, pramoviŭ da ich ab rasizmie i ab skrajnim nacyjanaliźmie, jaki zvyčajna zaviecca šovinizmam.

Nahodaj hetaha vystupleŭnia sv. Ajcu paslužyli niadaŭnija napadki italjanskich fašystaŭ na Akcyju Katalickuju za toje, što jana joŭc antyrasistaŭskaj, a hetym samym i antyfašystaŭskaj.

U svajej pramovie sv. Ajciec miž inšym skazaŭ hetak: — Duža časta ludzi ab hetym havorač i dapuskajuca pamyłak. Slova „katalicki“ znača universalny, paŭsiudny, a hetym samym nie rasiŭstaŭski, nie nacyjanalistyčny ŭseparatystyčnym rozumieŭni henych sloŭ. Na hetaj praŭdzie pavinien apiracca katalicki čyn — „Katalickaja Akcyja“. Dumač pakatalicku, — znača dumač nie pa rasiŭstaŭsku, nie nacyjanalistyčna, nie separatystyčna, bo katalicyzm nikoha nia choča adseparoŭvač, adsovač u siamji čalaviečva. Niamožna zabyvacca, što ŭvieš rod čalaviečy — heta adna vialikaja ŭiversalnaja čalaviečajarasa. Kažu čalaviečy rod, bo slova „rasa“ chutčej padchodzič da gatunkaŭ žviiarot, a ludziam bolš adpavia-

daje aznačeŭnie ... „rod čalaviečy“. Takim čynam čalaviečy rod joŭc adnej universalnaj rasaj, choč nia možna piarečyc, što ŭ hetaj universalnaj rasie joŭc miesca na ŭsialakija jaje admieny i nacyjanalnaŭsci.

Treba bylo-b tolki zapytacca, čamu Italija ŭ niaščasnym naŭsladoŭnictvie pačuła patrebu pajsci ŭ ślady za Germanijaj? Daŭniejšyja italjancy pryhažejšych i sympatyčniejšych užyvali sloŭ: „gens italica“, „stirps Japheta“ (rod italŭski, koraŭ Jafeta), užyvali aznačaŭnia bolš cyvilizavanaha i mienš varvarkaha.

Vialiki łacinski historyk Tacyt bačyŭ znak maralnaha ŭpadku, kali pisaŭ, što nia bylo ŭžo dobraha pačućcia nazyvač rečy adpaviednym imiem.

U Kalehii Propagandy, dzie studujuč studenty 37-ch nacyjanalnaŭsciaŭ, Kaŭcioł na praktycy stasuje zasady svajho universalizmu. Usie tut dzieci adnej i tej samaj matki, usie adnolkava darahija, usie zasiadajuč pry adnym stale tej samaj Praŭdy i taho samaha Dabra. Kalehija Propagandy joŭc miescam, dzie isnuje praŭdzivy, spraviadlivy i zdarovy rasizm, rasizm adpaviadajučy ludzkoj dastojaŭsci i jaje sapraŭdnamu žmiestu. Sapraŭdnym-ža žmiestam ludzkaŭsci joŭc — byč ludźmi, a nia dzikimi žviiarami. Jaje dastojaŭsciaj — byč adnej vialikaj siamjoj.

Usie paklikany da taho samaha ŭsviatła Praŭdy, Dabra i Miłasernaŭsci, usie paklikany, kab koždy ŭ svaim kraji, u svaim naro-

dzie, u svajej rasie byŭ apostałam vialikaj navuki, jakaja pradusim joŭc ludzkaj i chryścijanskaj... —

Hetak havaryŭ sv. Ajciec. Z hetaj pramovy vyplyvujuč padstavy praŭdzivaj demakracyi, bo jany baroniač dastojaŭsci čalavieka i jaho pravoŭ, z hetych-ža sloŭ vyplyvujuč i padstavy praŭdzivaha, zdarovaha nacyjanalizmu, jaki nikoli nia moža byč samametaj, jaki nikoli nia moža byč całkom adseparavany, addzieleny ad intaresaŭ i pravoŭ inšych nacyjanalnaŭsciaŭ i ad ahułna-ludzkih pryŭcypaŭ chryścijanstva.

Hetaja pramova sv. Ajca vyklikała ŭva ŭsim ŭsviecie vialikaje ŭražaŭnie i pryniata byla z vialikim zdavalenniem. Adno tolki nie padabałasia niemieckim rasiŭstam i italjanskim fašystam.

Hetyja vysokija i tak mudryja slovy sv. Ajca majuč vialikaje značeŭnie i dla Bielaruŭsaŭ. Jany dadajuč nam achvoty da dalejšaj pracy nad razvojem bielaruŭskaj nacyjanalnaŭsci ŭ zdarovym demakratyčnym kirunku, na zdarovych chryścijanskich asnovach, a tak-ža, choč maralna, ustrymlivajuč imknieŭni tych nacyjanalistaŭ, jakija daŭno ŭžo rychtujucca prahlynuč nas.

„Chryścijanskaja Dumka“ razam z miesiačnikam „Z O R K A“ dla biel. dziciej kaŭtuje ŭ hod usiaho 3 zał. U składčynu jaŭče taniej: kali chto na adzin supolny adras žbia-reč troch padpišcykaŭ, dyk za try ekzemplary „Chr. D.“ płacič tak-ža 3 zał., heta znača: koždy padpišcyk z hetaj trojki atrymaje našu hazetu za 1 zał. u hod. Numar konta 63.

MARALNY STAN NAŠAJ VIOSKI

Z punktu hledžannia rehijnaści, katoraja robić čalavieka maralna-vartasnym, ludziej našych možna tut padziaiic na try važniejšyja hrupy:

1—heta ludzi vierujučyja i šviedamyja svajej rehii, ale hetakich na žal jość nia tak mnoha;

2—heta nia toje, što niavierujučyja, ale heta, viarniej skazać, zaniadbaušyja svaje rehijnyja abaviazki i takich na ščaście vielmi mała; chacia časam staryja ludzi narakajuć, što ciapier pašla vajny ludzi małodšyja nie pryznajuć ničoha, tolki śmiajucca; i

3—heta takija, katorych jość najbołš i ab ich pieravažna tut havaryć budziem. Raūnadušnymi ich moža jašče nazvać nie vypadaje, bo jany, (kali havaryć ab katalikoch) i da kaścioła, choć kali-niekalki, chodiać, i da śv. Sakramantaŭ navat prystupajuć. I im zdajecca, moža, što jany jość katalikami ũ vystarčajučaj miery, ale treba jašče im mocna padciahnucca, kab stać na stupień vymohaŭ katalicyzmu. Bo jany jość katalikami, možna skazać, paviarchoŭnymi, katalikami pastolki, paskolki im heta mała što kaštuje; a kab tak pryšlosia addać žyćcio svajo za Vieru, ci ũtracić majemaść, svabodu — zachodzić pytańnie: ci jany patrapili-b zdabycca na takuju achviiaru.

A moža!... Moža Boh uzmacniŭ by ich svajeju laskaju!

Što-ž takoje ciapier našym ludziam možna zakinuć? Jakija nie-

damahañni ich najbołš tak kida-jucca ũ vočy?

Pieradusim brak miłaści bližniaha! Heta značyc—brak taho, što jość nieabchodnym varunkam prynaležnaści da chrystyanizmu. Sam Chrystus, navučajučy i prykazvajučy nam lubić adny adnych, pamiž inšym skazaŭ: „Pa tym paznajuć usie, što vy vučniami maimi, kali miłaść mieć budziecie adzin da adnaho.“ (Jan XIII-35).

A ũ nas najčaściej tolki złość, nienaviść, varožy nastroj adnaho da druhoha. A to moža navat i praz durnaŭstvo adzin choča, kab kamu dzie zrabić jakuju psotu, ci tak jakuju prykraść; kab kaho vykpić, vyśmiajać, pradražnić. Druhi maje ũpadabañnie ũ tym, kab pastajanna svarycca, kab kahości hryści, jak irža žaleza. Znoŭ baćka siamji časam navučaje: „Nie rabi nikomu ničoha dobraha.“ Takaja siamja samalubna zamkniecca sama ũ sabie i nia maje litaści nad druhimi.

A i ũ samaj siamji druhoj, dzie niama miłaści, tam kožny tolki choča, kab samomu žyc, a druhoha ciarpieć nia moža; tam pastajannyja svarki, hryžnia, a chtości slabiejšy musieć ad dużejšaha znosić łajanki, praklony, usialakija naśmieški, a to i paboi; musieć znosić napasći navat niespraviadli- vyja, musieć być vinavatym choć niavinny.

Čaho-ž tady možam spadziavacca ad taho, katory nie prystupaje

da śv. Sakramantaŭ, nia chodzić da kaścioła, nia čuje nikoli Slova Božaha?...

Prychodzicca časam jašče čuć taki skaz: „Hrachu nia treba bajacca! Kab ja ũvažau na hrech, to nia žyŭ-by na śviecie!“ A taki skaz, jak „hrech ũ miech, kijem pa miachu, nia budzie hract u“ — uvajšoŭ, možna skazać, u prykazku.

Jašče zdarajecca, što adzin na adnaho zluje, hnievajecca celymi hadami, a padpiušy, napadaje prosta pa bandycku na taho, na kaho maje złość. A dzie pašla jakoj viečaryny zaraz viazuć kahości pakalečanaha da balnicy.

Dalej dajecca zaŭvažyc u našych ludziej apuščañnie niadzielnych i šviatočnych nabaženstvaŭ. Hledziačy na ich, možna nabrać takoha prakanañnia, što im zdajecca — ot, pajšoŭ da kaścioła — dobra i nie pajšoŭ — toje samajel!

Znoŭ kpinki, dzie ũ kampanii z pabožnaści i druhich rečaŭ vartych tolki pašany. Ŭžyvanie biez potreby lmia Božaha, naahuł sloŭ šviatych. Zababony, z užyvanie navat rečaŭ pasviačanych.

Jašče brydkija slovy, łajanki i žarty niaprustojnyja.

Hetyja ũsie niedamahañni ap-ryč viedamych krynic zła pachodziaz u vialikaj miery i z taho, što ludzi našy zamała znajuć svaju rehiiju.

Što datyčyc pravasłaŭnych, to žyćcio hetych apošnich jość dla mianie mienš znanym; ale čuvać, što tut prajaŭlajecca duch biazbožnaści.

AD. STANKIEVIČ

Biełaruski Chryścijanski Ruch

Historyčny narys.

RAZDZIEŁ VII.

21)

BChD ũ Vilni i pieršyja jaje tut pačynañni. (1919—1925).

§ 6. — Zanik BChD ũ Miensku i balšavickija plany ab biełaruskim katalickim biskupie.

Pašla taho, jak u Miensku ũčviardzilisia balšaviki, usiakaja dzieinaść BChD, jakaja prad tym tak bujna tam ražvivałasia, była spyniena. Adnak astalaśia tam žmienia ludziej, dañniejšych siabraŭ BChD, jakija nia tracili nadziei na toje, što revalucyjny vichor praminie, žyćcio ũložycca ũ praŭnyja ramki i budzie mahčymaja choć siakaja-takaja praca navat i dla BChD. Takuju nadzieju sapraŭdy možna bymieć, bo balšaviki ũ pieršych hadoch svajho režymu davali mahčymaść pracy na novie biełaruskaj kultury, a navat byccam šukali sposabu ražviazan- nia problemy rehijnaj. Mahčymaść kulturnaj pracy

ũ BSRR, ściahvała, jak viedama, tudy biełaruskuju intelihiencyju z emihracyi, a tak-ža i z Polskaj Rečypaspalitaj, dzie dla jaje nia było pracy. Ŭ biełaruskim hramadzianstvie jość dumka, što hetkaja balšavickaja palityka nia była ščyraj, što była heta zvyčajnaja prymanka, kab prybrać da ruk usiu biełaruskuju narodnuju intelihiencyju i takim ci inšym sposabam žniščyc jaje. Voś-ža sabranuju da siabie biełaruskuju intelihiencyju balšaviki pryblizna ad 1926 h. aŭ da siañnia sapraŭdy niščcać, ci adnak dzieła hetaha jaje žbirali — sudzić tak nia majem nijakich dadzienych. Palohki dla biełaruskaj kultury ũ pieršych hadoch balšavickaha režymu moža žjaŭ- lajucca zvyčajnym prypadkam, a moža i sapraŭdy šviedamaj prymankaj dla Biełarusau z boku mas-koŭskaj palityki.

Ŭ kožnym wypadku ũ svaim čacie balšavicka- ja palityka, dajučaja Biełarusam žyc i pracavać u BSRR, sapraŭdy isnavała, była płodnaj u svaich vynikach i siahała tak-ža da biełaruskaj intelihiencyi rehijnaj. Pazvolu sabie tut prytačyc list z Miensku z 29.IV.1924 h. dañniejšaj dziejnaj siabroŭki BChD na mienskim hruncie da adnaho katalickaha ksiandza Biełarusa ũ Polšcy. Dzieła viedamych pry-

A voš znoŭ adnaho razu zdaryłasia mnie viasnoju ŭ niadzielu ŭ hadzinach pradpaŭdniovyh prachodzić praz adnu pravastaŭnuju viosku. I što-ż? Ludzi lażać pad płatami na vulicy, jak drevy... Mnie pryjšli na pamiać slovy św. Evanelii: „Jak aviečki nia majučyja pastyra.“ (Max. IX-36).

I tak z usiaho, što tut havaryłasia — bačym, što maralny stan našaj vioski nia jość zadavalajučy.

Voš-ža i na našaj ziarnielcy treba mnoha ruk da pracy na nívie Božaj, treba apostalstva Chrystovaha.

A kab heta praca davała lepšyja vyniki — treba było-b jaje, choć tam, dzie isnuje bolšaje nacyjanalnaje biełaruskaje ŭśviedamleńnie, pravodzić zhodna z pryrodnymi patrebami biełaruskaha narodu. Bo inačaj relihija jość niečymś adarvanym ad žyćcia; relihija, katoraja pavinna ŭrastać čaławieku ŭ jaho kroŭ i kość, pavinna pranikać čaławieka ŭsiaho, usiudy i zaŭsiody.

Jość prajavy biełaruskaha relihijnaha žyćcia, ale jany na žal nia tolki što nia majuč padtrymańnia, ale jašče časta pad naciskam čužych nacyjanalizmaŭ spyniajucca.

I tak — da pracy na nívie Božaj u nas tut adkryvajucca razlehtyja paletki, treba tolki zrazumieć najpilniejšyja potreby nasielnicтва, treba ŭmieć i mieć mahčymaść zastasavać navat i novyja sposaby hetaj pracy, adpaviednyja da miascovych varunkaŭ i sučasnaści Sakolščyna. **D. Aniško.**

Z hazet

Masony ŭ Polšcy

(„Sučku bjuć — niaviestcy pamiatku dajuć“!)

Polski časapis „Polityka“ nadoviačy nadrukavaŭ artykuł ab polskim masonstvie i jaho dziejnaści. Pavodle hetaha artykułu masony ŭ Polšcy majuč vialiki ŭplyŭ na nutranuju i zahraničnuju polskuju palityku.

Polskaje masonstva dzielicca na try hrupy: 1) — loža „Wialikaha ŭschođu“, 2) — loža „Šotlandskaja“, 3) — „Juda Juda“. Loža „Wialikaha ŭschođu“ zjaŭlajecca polskim addzielam suśvietnajloży hetaha nazovu i heny polski addziel maje 360 siabroŭ.

Hetyja infarmacyi „Polityki“ padniali ŭ polskaj presie, asabliva ŭ endeckaj i abšarnicka-konservatyŭnaj, celuju buru. A heta tamu, što z infarmacyjaŭ „Polityki“ (orhan maładych polskich imperjalistaŭ) vyjšła, što polskaje masonstva prajaŭlaje svaju dziejnaść praz polskuju demakracyju.

Što robić i čym zajmajecca polskaja masoneryja — hadać nia budziem, jość važniejšyja spravy, ale ŭ hetym wypadku na kryk polskaj nacyjanalistyčnaj endeckabšarnickaj presy, skiravany ŭ bok radzimaje masoneryi, zusim dobra adkazvaje biełaruskaja pahavorka — „sučku bjuć — niaviestcy pamiatku dajuć“!

Samaašukanstva

(„Biełarusaŭ niama i być niepavinna“).

Zusim zrazumiela, što polskaja presa maje prava i abaviazak baranić svaje nacyjanalnyja polskija intaresy. Dziela hetaha jana moža i pavinna vystupać i ŭ spravie biełaruskaj, dy aśviatlać damahańni i imknieńni Biełarusaŭ, navat idejna zmahajučysia z tym, što ŭvažaje škodnym dla dziaŭžavy. Ale ŭ hetym zmahañni pavinny astavacca nienarušanyimi etyčnyja hranicy. Polskaja presa nie pavinna zabyvać i toho, što sprava polska-biełaruskich suadnosinaŭ zjaŭlajecca wielmi „razdražnienym pytańniem“ nutranaj polskaj palityki. Dziela toho vypisvańnie ab biełarusach rožnych vydumkaŭ, jak heta robić „Głos Narodowy“ i padobnyja, i adnačasna zapia-rečyvańnie samoha isnavańnia biełaruskaha narodu — da dabra nie viadzie. Pry hetym treba skazać, što hetaja dzikaja i prymityŭnaja praktyka polskaj presy ani isnavańnia biełaruskaha narodu, ani biełaruskaj prablemy ŭ Polskaj dziaŭžavie nie skasuje i bolš škodzić palakom, čymsia biełarusam. Taki sposab ideolohičnaj baračby pakazvaje na prymityvizm kultury i ducha. „Biełarusaŭ niama i być niepavinna“ — kazali i cerskija ministry, tymčasam žyćcio pakazvała i pakazvaje dalej susim što inšaje.

jp.

čyn prožviščá ani tej siabroŭki BChD, ani ksiandza nazvać tut nie mahu. Voš dasloŭny žmiest toho pišma: „...Vielmi Pavažany Ksiondz! Pišu ja nie ad siabie da Ksiondza, ale ad imieńnia katalikoŭ Biełarusaŭ, katoryja čujučy niedachvat duchavienstva, prasilii mianie žviarnucca da našaj Ŭlady (da balšavickaj — Ad. St.) z prošaj ci nie pazvoliła-b nam zaprasić ksiandzoŭ z zahranicy. Dziela hetaj pryčyny ja havaryła z niekatorymi pradstaŭnikami vyšejšaj ŭlady ci nie pazvolili-b pryjechać z zahranicy ksiondzom Biełarusam, jak naprykłađ ks. N. i t. d. Mnie adkazali wielmi prychilna i daručyli napisać da ks. N. nastupnaje, što savieckaja ŭlada zhozdicca na pryjezd katalickich biełaruskich ksiondzoŭ pad tryma ŭmovami: 1) kab duchavienstva katalickaje pavodle maźlivaści ŭvodziła biełaruskaju movu ŭ zamien polskaj pry datatkovych nabaženstvach; 2) kab duchavienstva nie vialo ahitacyi proci savieckaj ŭlady i 3) kab zaležnaść duchavienstva była ad biskupa, katory pavinien žyć na Biełarusi i być zaležnym u svajch duchoŭnych spravach tolki ad Rymu. Jość viedama, što biskupa naznačaje Rym, ale my budziem prasić Biełarusa i dla nas wielmi pažadana mieć biskupam Pavažanaha ks. N. Ab hetym

my chacieli pisać da Rymu, ale mo' lepiej budzie atrymać adkaz ad ks. N. ci zhozdicca k nam pryjechać, a kali nie, to čamu? Mo' treba pryniać jakija kroki ŭ adnosinach da Rymu“...¹⁾

List hety duža vymoŭny i lišnich tłumačeńniaŭ nie patrabuje. Što jon nie jakaja vydumka asoby jaho pisaŭšaj, i što balšaviki — ščyra ci nia ščyra nia viedajem — sapraŭdy rabili zachady ab biełaruskim katalickim biskupstvie ŭ Miensku, vidać tak-ža jašče z nastupnaha faktu. U 1925 ci 1926 h. — dakładna nia pomniu — zvaračvaŭsia da mianie adzin pavažny Biełarus z prapazycyjaj zhadzicca... być biskupam u Miensku! Na maje zapytańni, što heta ŭsio znača, čaławiek toj skazaŭ mnie ab hetym bolš-mienš toje samaje, što hena asoba napisala ŭ pišmie. Tady ja henamu čaławieku abjaśniŭ, što katalickim biskupam moža być tolki toj, kaho naznača papiež i što niachaj Maskva zrobić u hetym kirunku potrebnaja dziela hetaha zachady. Bolš z tym čaławiekom ab hetaj spravie ja nie havaryŭ. Ci heta značyła — biskupskaj mitraj z łaski balšavikoŭ pryharnuć mianie da ich i zrobić z mianie „čyrvonaha biskupa“, ci pad hetyja abiacanki za-

1) Ž ŭlasnaha archivu.

U ČEŚĆ UNIEBAŹIAĆCIA MATKI BOŻAJ

Nieba dla Maryi — heta naha-
roda za Jaje sviatoje żyćcio tut
na ziamli, heta zakančeńnie jaje
dačasnych trudnoŭ i ciarpieńniaŭ.
Maryju pasadziŭ Boh u niebie na
pieršaje pa sabie miesca, jaje ŭka-
ranavaŭ tam, jak kniahiniu ŭsia-
ho nieba!

I nam za Maryjaj u nieba da-
roška! Kali tut blahija, zavidnyja
ludzi spichajuć biełarusaŭ z dob-
raj i spraviadlivaj ich darohi, pie-
raškadzajućy nam „ludźmi zvac-
ca“, dyk tam u niebie z Boham
i Matkaj Bożaj takaje samaje
miesca i dla biełarusaŭ znajdzie-
ca, jak i dla ŭsich druhich naro-
daŭ hetaha sviatu.

Hena vialikaja dla nas naha-
roda ŭ niebie pakryvaje ŭsie tut
našy ślozy i pracu, i ciarpieńni,
i inšyja našy ŭsie niavyhody. U
niebie my budziem wiečna sččaśli-
vyja, wiečna budziem ciešycca, bo
my tam tvaram u Tvar ahladać
budziem Boha. Boh — heta tak
daskanalny byt, što jon zdavolva-
je nas zusim. Boh — heta naša
apošniaja meta i naša sččaście!

Nieba dla nas — heta takaja
reč, ab jakoj nam varta čaściej
padumać, nieba nam varta žadać
i dla jaho pracavać. Bo kali ŭsio
ŭ našym żyćci zmiانياjecca, usio
zybicca, trasiacca i ŭciakaje z pad
našych noh, to nieba heta reč
stałaja, wiečna; dastaŭšysia tu-
dy, my tryvajem u peŭnaści svaj-
ho sččaścia, bo jano nam nikoli
nia zmienicca. Jaki dobry Boh,
što jon nam pryhatavaŭ nieba!

Ci-ż my ludzi budziem takimi,
što nie acenim nieba i nie ska-
rystajem z jaho!?

Chrystus nam adčyniŭ nieba.
Dziela hetaha jon z Pračystaj Dzie-
vy naradziŭsia, żyŭ z ludźmi na
świecie i ŭmiraŭ na Kryży. Za hreš-
nych ludziej Chrystus Boh-čala-
viek pieraprasiiŭ abražanaha Boha
Ajca i za našy prastupki jon za-
płaciŭ Bohu Ajcu svajej darahoj
kryvioju. Tady praz heta pasypa-
lisia na nas Bożyja łaski i dadzie-
na nam adpuščeńnie našych hra-
choŭ, tady my z synoŭ djabła
pieramianilisia ŭ Synoŭ Bożych.

Ale i ŭ niebie nie adnolkava-
je dla ŭsich sččaście. Skolki kamu
dać dabra ŭ niebie — heta ad
Boha zaleža. Matka Bożaja naj-
sččaśliwiejšaja ŭ niebie, bo jana na
ziamli zaŭsiody była biaz hrech.
Inšyja sviatyja ŭ niebie karystajuć
z dabra zaležna ad taho, chto z
ich jak lubiŭ Boha tutaka na ziam-
li. Za bolšuju luboŭ Boha tut, bol-
šym sččaściem Boh płacić tam. Z
nami moža być tak, što pieršyja
buduć apošnimi, i apošnja bu-
duć pieršymi. Chto i paźniej ŭzlu-
bić Boha moža atrymać roŭnuju
zapłatu z tym, chto ŭžo daŭno
lubić i słuža Bohu. Adzin moment,
adzin daskanalny akt lubovi Boha
moža hrešnaha čalavieka zrabić
zusim čystym ad hrech i poŭ-
nym zasłuhaŭ na nieba.

Nieba darma nikomu nie dajec-
ca. Na nieba zasłużyć treba. Za-
chacieŭšy i pryłażyŭšy svaju ruku
da hetaha, my lohka sabie mo-

žym zdabyć nieba. U hetaj pracy
my karystajem z zasłuhaŭ Syna
Bożaha i Bożych sviatych. Kali
našy asabistyja zasłuhi mała važ-
nyja, tady zasłuhi Jezusa, Matki
Bożaj i Bożych sviatych mohuć
zaniać miesca našych zasłuh i Boh
nam ich paliča za našy, a tady
dla nas nieba ŭžo peŭnaje.

Usia naša praca dziela nieba
dakonyvajecca całkom pad kan-
trolaj Chrystusavaha tut Kaścioła-
Carkvy. Hetyja rečy dla čalaviec-
tva jość duža važnyja i nadta pa-
trebnyja, ich na svaju ruku čala-
viek nie praviadzie. Zatoje dla
nas jość Kaścioł-Carkva, Apostal-
skaja Stalica, jak najvyšejšaja pa-
vaha i kiraŭnik našaha duchova-
ha żyćcia tut.

Z usiaho hetaha dla biełaru-
saŭ vysnavak tolki adzin — raz
dla nas pryhatavaŭ Boh nieba,
dyk jaho nam treba zdabyć. A
tam ŭžo doŭha na nas čakaje
ŭniebaŭziataja Matka Bożaja!

Ks. V. Š.

Prysłanyja ŭ Redakcyju

Про Святе письмо—O Исидор
Луб ЧСВВ, Жовква 1938.

*Велика Реформа Чина св. Ва-
силія В. 1882 р. ч. IV*—O. М. Ка-
ровець ЧСВВ, Жовква 1938.

Леванда Пречистої (Марій-
ські легенди) — переповів Ант.
Лотоцький, Жовква 1938.

Злочинна Іскра (Про лиху
книжку й пресу) — М. Чернець,
Жовква 1938.

*Jak Komintern Organizował
Ruch Białoruski* — F. Okinčyc,
Wilno 1938.

achvocić da pierajezdu ŭ Miensk biełaruskich ksian-
dzoŭ narodnikaŭ, kab pašla ich žniščyć, jak inteli-
hencyju śvieckuju, ci prosta była heta proba ŭła-
dzić u BSRR relihijnaje żyćcio, što najmienš praŭ-
dapodobna — žadać nie biarusia. U koźnym razie,
čvierdžu ŭrešcie, što sprava biełaruskaha katalicka-
ha biskupa ŭ Miensku była abhavaravana šyraka,
kali adzin radykalny, tady savietafilski biełaruski
dziejač — dziela viedamych pryčyn nazvać jakoha
nie mahu — uvažau, — na što maju pišmienny
dakumant — što vina za niedajšoŭšaje da pazytyŭ-
naha vyniku biełaruskaje biskupstva ŭ Miensku la-
żyć na mnie.

Slovam, hetaja nijasnjaja dahetul sprava z bi-
skupstvam u Miensku, heta apošni adhałosak dziej-
naści BChD ŭ Miensku i čas akančalnaha jaje zani-
ku pad presijaj i prašledam bałšavickaha režymu.

RAZDZIEŁ VIII.

Abnaŭleńnie BChD i ŭhłybleńnie pracy. (1925—1930).

§ 1. — Ščeliny ŭ biełaruskim adžynym froncie.

Pačatkami svaimi, jak my ŭžo bačyli, BChD
siahaje tych časaŭ, kali pačynaje tvarycca i krysta-

lizavacca biełaruskaja palityčnaja dumka, h. zn. da
pieršych hadoŭ hetaha stahodździa. Užo ŭ 1902—3
hadoch my bačym adzinki, jakija pracujuć na novie
hramadzkaha i narodna-palityčnaha adradžeńnia bieł-
aruskaha narodu, apirajučysia na asnovach chryści-
janstva i demokratvizmu (ks. ks. Budźka, Lisoŭski,
a tak-ža prafesar Rym.-Katalickaj Duch. Akademii
ŭ Pietrahradzie Br. Epimach-Šypilła, kala katoraha
kancentrujecca tahdy badaj usio bieł. kulturnaje
i palityčnaje żyćcio). Dalej raspracoŭvalasia ideolo-
hija BChD siarod biełaruskich studentaŭ Duch. Kat.
Akademii ŭ Pietrahradzie ad 1913 da 1918 h. U
1916 h. užo paŭstaje ŭ Pietrahradzie pieršaja arha-
nizacyja BChD pamih tamašnim rabotnictvam i tam-
ža ŭ 1917 h. pačynaje vychodzić orhan BChD „Kry-
nica“. „Krynica“, pieraniesienaja spačatku ŭ Miensk,
a potym u Vilniu, u 1925 h. była zakryta polskimi
ŭladami i ad hetaha času pačala vychodzić jak
„Biełaruskaja Krynica“. Razam z „Krynicaŭ“ central-
nyja ŭlady BChD prabyvajuć u Pietrahradzie, potym
u Miensku, a nakaniec u Vilni.

Treba tut adznačyć, što ad pačatku biełaru-
skaha ruchu, u peryjadzie darevalucyjnym, jak sia-
rod staroŭnikaŭ sacyjalizmu, tak i chryścijanstva,

Biełaruskaja chronika.

U čeść jubileju 950-hodździa Chryścijanstva. Biełaruskaje hramadźianstva užo zastanaŭlajecca nad tym, kab čym adznačyć vialiki jubilej 950-hodździa Chryścijanstva. Aprača ŭračystaj Akademii paŭstaŭ tak-ža plan vydać u čeść hetaha jubileju adpaviednuju knižycu. Hetym maje zaniacca Biel. Katalickaje Vydaviectva. Knižycu napisać maje Ks. Ad. Stan- kievič.

Biełaruski relihijny špieŭnik. Adčuvajecca ŭ biełaruskim hramadźianstvie i narodzie vialiki niedachop biełaruskaha kaściel- naha špieŭnika z notami. Voś-ža ŭ tym-ža Biel. Kat. Vydaviectvie paŭstaŭ projekt prystupić da ap- racoŭki i vydaŭnia takoha hetak sapraŭdy patrebna špieŭnika. He- taj spravaj maje zaniacca inž. A. Klimovič.

Sprava Biel. Nac. K-tu ŭ Naj- vyšejšym Trybunale. Pastanovu administracyjnaj ŭlady, jakoj raź- viazany Biełaruski Nacyjanalny Kamitet u Vilni, advakat F. Stec- kievič ad imia prezydyjumu B. N. K-tu ŭ minulyim tydni zaskar- žyŭ u Najvyšejšy Trybunał.

Ukraïnski historyk u Vilni. Aposnim časam adviedaŭ Vilniu, a ŭ jej i Biełarusaŭ, małady uk- rainski vučony historyk T. Kastru- ba. Vučony hety miž inšym cika- vicca tak-ža i prablemami biełar- uskaj historyi, asabliva pracuje nad spravaj genezy Biełaruskaha Narodu.

Novaja plitka biełaruskich

Z žyćcia pravastaŭnych

Statystyka padaje, što ŭ Pol- skaj Respublicy jość 4 miljony i 165 tysiač pravastaŭnaha nasiel- nictva. Heta pieravažna biełarusy i ukraincy i nievialiki lik vialika- rusaŭ. Na Vałyni—1.465.400, — ukraincy, na Paleśsi—1.115.800, — biełarusy i ukraincy, u Vilenščynie, Navahradčynie, Horadziensčynie i Bielastoččynie—1.297.500 — biełar- usy i ŭ Varšaŭska-Chołmskaj eparchii — 211.700, — pieravažna ukraincy i vialikarusy.

Pry hetym treba adznačyć, što siarod pravastaŭnych niamala ży- vie i katalikoŭ adnaje nacyjanal- naści, miž katolicy ani relihijna- ha ani nacyjanalnaha sporu nia- ma. Sprava—zabiraŭnia cerkvaŭ, carkoŭnaje ziamli i inšaj maje- maści padymajecca zvonku, bo ani vałynskija kataliki, što żyvuć sumiesna z pravastaŭnymi, ani tymbolš kataliki-biełarusy hetaj spravy nie padymajuć.

Treba tak-ža viedać, što i pra- vastaŭnyja ukraincy i pravastaŭ- nyja biełarusy zdaŭna damahajuc- ca kazaŭniaŭ u cerkvach i ahułam slova Božaha ŭ rodnaj movie — dla Ukraïnaŭ, paŭkraïnsku, dla Biełarusaŭ—pabiełarusku.

pieśniaŭ. Niadaŭna pakazałasia ŭ pradaży gramafonnaja plitka z dźviamia biełaruskimi pieśniami: „Lavonicha“ i „A ŭ lesie, lesie“. Našpiavaŭ ich ukraïnski chor Sajka.

U Ukraïnaŭ

Jubilej 950-cihodździa Chry- scijanstva. Ukraincy užo pačali jubilej 950-cihodździa chryścijan- stva. Jubilej budzie tryvać cely hod: ad 15.VIII.38 da 15.VIII.39. Pačesny i dziełavy K-t šviatkava- nia hetaha jubileju vydaŭ adozvu da Ukraïnskaha Narodu, u jakoj miž inšym havorycca: „...„Jubilej chryšćeŭnia Ukraïny-Rusi pry- paminaje nam tuju vialikuju praŭdu, što adradžeŭnie nacy mahčyma tolki na tryvałkich padstavach Chrystovaj navuki. Jon pavinien duchova abjadnać usich, u kaho bjecca ukraïnskaje serca. Jak nie- kali Chrystovaja viera z paasob- nych ukraïnskich plamion stvaryl a adnu mahutnuju nacyju, tak i siaŭnia pamiać uviedzieŭnia Chry- scijanstva pavinna zradzić u nas ducha jednaści, ducha achviarna- ści i rycarskaści, skrapić švieda- maść našych vialikich relihijnych i nacyjanalnych cennaściami dy raspalić ahoŭ zaŭziataści barocca za ich da kanca“...

Delehacyja ŭ Premjera. 11.VIII sioleta ŭ Premjera była ukraïn- skaja delehacyja ad Parlamantar- naj Reprezentacyi i ad „Prośvity“ ŭ spravach sarhanizavanaha žyćcia ŭ suviasi z apošnimi padziejami ŭ kraï. Premjer zajaviŭ, što ŭsio dakładna razvaž a vydać adpa- viednyja zahady. U hutarkach braŭ udziel tak-ža dyrektor palityčnaha departamantu Min. Unutr. Spraŭ.

ahułam była zhoda, isnavaŭ faktyčna supolny front, supolnaja, a prynamsi zhodnaja praca, choć rozny- mi sposabami, dla ahulnaj biełaruskaj mety. Partyj- naja dyferencyjacyja i varožaść miž palityčnymi ideolohična roznyimi kirunkami vyjavilasia padčas Vialikaj Rasiejskaj Revalacyi.

Adnak vuzka-partyjny čad i na hety raz praj- šoŭ davoli chutka i užnoŭ, roznyja palityčnyja biełaruskija kirunki, nia hledziačy na jaśće bolšaje pa- hłybleŭnie svaich ideolohičnych pahladaŭ, tvaryli adziny biełaruski front i pracavali supolna, choć rozna i roznyimi sposabami. Druhi hety paryjad, užo parevalucyjny, ahulna biełaruskaha frontu, prypada- je z małymi adchileŭniami na čas 1919—1925 h.

Vynikam hetaha zhodnaha mižpartyjnaha su- žyćcia było ŭtvareŭnie ŭ 1919 hodzie Biełaruskaha Nacyjanalnaha Kamitetu ŭ Vilni, kudy ŭvachodzili pradstaŭniki ŭsich, isnujučych tady ŭ našym kraï biełaruskich nacyjanalnych niezaležnych partyjaŭ.

Voś-ža hety Biel. Nac. Kamitet i ŭvajšoŭ ad imia ŭsiaho biełaruskaha narodu ŭ vybarčy blok nacyjanalnych mienšaściami u 1922 h. i pravodziŭ vybary, z jakich vyjša 11 biełaruskich pasłaŭ i 3 se- natarau.

Zhoda ŭ Biel. Nac. Kamitecie paddzieržyvala- sia jaśće i tym, što ŭsie siabry jaho arjentavalisia pradusim na svoj narod. Adnak na pačatku 1924 h. bačym užo pasiarod niekatorych biełaruskich pasłoŭ srobu šukaŭnia novych daroh — hetaj „novaj“ da- rohaj mieła być adnoŭlenaja arjentacyja na Polšč abo tak zv. polonofilstva. Ale hetyja sproby nia byli pachvaleny bolšaściami Biel. Pasolskaha Klubu i na- vat pryviali da kryzysu ŭnutry hetaha Klubu.

Staršynia Biel. Pas. Klubu Branislaŭ Taraškje- vič z pryčyny polonofilstva byŭ prymušaŭ ŭstupić z svajho stanovišča, a na miesca jaho byŭ vybrany pasol Rahula.

Urešcie Taraškjevič z polonofila staŭsia savie- tařilam i praniaŭsia navat kamunistyčnaj teoryjaj. Ad hetaha času pačynajecca novaja, boleĭ hlybokaja, dyferencyjacyja ŭnutry Biel. Pas. Klubu Dasiuleš- nija polonofily radykalna pavarnuli z zachadu na ŭschod, paciahajučy za saboju vialikuju častku Biel. Pas. Klubu

Ale biełaruskaje hramadźianstva, zarhanizava- naje ŭ Biel. Nac. K—t i Biel. Pas. Klub jaśće praz niejki čas byli navoka adzynymi; pasły, jakija žmianili svaju palityčnuju arjentacyju, astavalisia

U Litoŭcaŭ

Kanhres gieografaŭ. 16-18.VIII sioleta ũ Koŭnie z nahody 20-ci-hodździa niezaležnaści Litvy ad-byŭsia pieršy kanhres litoŭskich gieografaŭ. Z pryčyny hetaha kanhresu byla tak-ža naładžana vystaŭka ũ Universtyecie Vitaŭta V.

Litoŭski promyšl. Centralnaje Statystyčnaje Biuro abličyła, što litoŭski promyšl za apošnija hady kaštavaŭ 428,000,920 litaŭ, pracavała 1.440 pramysłowych ustanovaŭ, u jakich mieli pracu 41.000 asob. rabotnikam vypłačana 50 milionaŭ litaŭ, słužačym 14 mil. litaŭ.

Dziaržaŭnyja biblijateki. U Litvie isnuje 100 publičnych dziaržaŭnych biblijatek. Aprača hetaha jość tak-ža jašče dziaržaŭnaja centralnaja biblijateka. Sioleta prajektujecca sarhanizavać jašče 35 novych biblijatek na pravincyi. U hetych biblijatekach na pačatku sioletniaha hodu bylo 137,880 tomoŭ knižak litoŭskich, 35,192 tomy rasiejskich i 28,123 tomy ũ inšych movach.

Novaja prašvietnaja arhanizacyja. Šviancianskija litoŭcy praz miascovaje starastva prysłali ũ Vilniu ũ vajavodztva zarajestravać i začvierdzić statut novaha prašvietnaha T-va „Šviesa“.

Nie dazvalajuć zakładać ad-dziełaŭ ćviarozaści. Vilenskaje Litoŭskaje T-va ćviarozaści paviedamila Šviancianskaha starastu, što ũ Šviancianach jano zakłada-je adzieł. Starasta adnak zrabić hetaha nie dazvoliŭ, ćvierdziačy, što jon maje padstavy dumać, što

LISTY

Z kužalu „fraki“.

Harmanavičy, Dzišn. pav. Prachodziać viaki. Žmianiajucca ludzi, abyčai, a pieradusim vopratka, na jakuju kładuć najbołšy nacisk. Jak bačym, na vioscy ludzi, asabliva moładž, haniajucca za „modaj“ miestavaj, nakładajučy ciazar na bačkoŭ. Voš sioleta niejak u vakolicach Harmanavič dajucca zaŭvažyć niejkuju pieramienu ũ hetaj modzie. Naprykład: na feście, na kirmășy la carkvy ci kaścioła našy dziaŭčaty nadziajuć pryhoža pavyšyvanija spadnicy, fartuchi, sački z svajho pałatna. U hetych svaich biełaruskich vopratkach našy charašuchi vyhladajuć duža strojna. Navat ichłapcy i starejšyja mužčyny šyjuć sabie tak-ža z kužalu „fraki“ i kašuli, katoryja kaštujuc taniej i piakniej vyhladajuć.

Jašče paru hod nazad ludzi ũ nas išli ũ pierahonki za zahranic-naj „paryskaj“ modaj, a hetaha bylo nia pryhoža i nie zdarova kišaniu i haspadarcy. Dzie zdarycca, bywała, vypadak, što chłapiec ci dziaŭčyna apraniecca ũ chałacik z svajho vyrabu, dyk hetaha kažuć „dzikun“ ci jašče jnakš.

henaha addziełu metaj budzie nie ćviarozaść, a palityka.

I „Kultury“ addziełaŭ nie začviardžajuć. Šviancianski starasta zabaranil załažyć addzieł Lit. T-va „Kultura“ ũ Haduciškach. Matyvvy: supakoj i publičnaja biašpieka.

Adnak pavoli hetaha moda pieramianiajucca, ludzi krychu ahlada-jucca, što zajechali vielmi daloka. Hetaha nia šviedčyć ab tym, što ũžo zusim nia treba kuplać kram-nicy. Nie! Hetaha jość i niemahčy-ma, ale nia treba zanadta duža daloka ad svajho adchodzić, tre-ba mieć svoj adpaviedny stroj.

B. K.

Treba bołš šviedamaści.

Subotniki, Lidzkaha pav. Subotniki pryhožaje miastečka, ak-ružana z usich staron lesam, a z uschodniaj starany rakoj Gaŭčaj; žycharoŭ budzie paru tysiač i bołšaja časć ziemlaroby, a rešta „panki“. Žydy kramniki havorać u nas najbołš pabiełarusku. Jość adnak u nas i vyradki, jany prad druhimi stydajucca havaryć svajej rodnaj biełaruskaj movaj, duma-juć, što jany buduć bołš pavaža-nyja, jak buduć havaryć papolsku. Ale bołšaja časć trymajucca svajej rodnaj biełaruskaj movy. Švie-damaść biełaruskaja ũ nas raście i pašyrajucca usio ũpierad, nia hledziačy na vialikija ũ hetym pieraškody. Da toho-ž jość takija zabityja ciemnotaj, što im u ha-lavu ničoaha nie ũdaŭbieš, havary jamu svajho, a jon budzie svajo. Pryčynaj hetamu ũsiamu jość to-je, što jany nia čytajuć biełaru-skich knižak i hazet, katoryja im dali-b švialto i navučyli-b išci da lepšaha bytu. Voš-ža, darahija bra-ty, nia špiema ũ ciemnacie, a vu-čyma svaju moładž čytać i pišać pabiełarusku i pašyrajma svaje rodnyja i biełaruskija knižki i hazety!

Svajak.

jašče ũ adzinym pasolskim klubie. Hetak bylo praz ceły hod až da pačatku lipnia 1925 hodu. U hetym časie nastupiŭ farmalny padzieł adzinaha da-hetul B. Pas. Klubu i stvarylasi Bieł. Sial.-Rabot-nickaja Hramada, a razam z joju T-va Biełaruskaj Škoły. Ad hetaha času pačynajucca tak-ža farmal-naja dyferencyjacyja pasiarod biełaruskaha hrama-dzianstva — i to nia tolki na poli palityki ci pali-tyčnaj arjentacyi, ale i na poli sacyjalnaj ideologii i na poli kultury. Marksyzm pačaŭ prałazić usiudy i ũsio ražjadać.

A što-ž Bieł. Chr. Demakracyja?

Pašla hetaha padziełu jana pačala intensyŭnu-ju pracu ũ kirunku pierahladu svajej ideologii i arhanizavańnia svaich pryhilnikaŭ. Na padstavie praviedzenaj ankiety raspracoŭvajucca prajekt novaj prahramy, bo staraja z 1920 hodu ũžo nie adkazvała novamu žyćciu i abstavinam, u jakich apynušsia biełaruskij narod. Prajekt novaj prahramy byŭ nadrukava-ny ũ „Krynicy“, a pašla byŭ sklikany žjezd, jaki vy-braŭ partyjnyja ũłady i pryniaŭ prahramu ũ akan-čalnaj redakcyi. Ad hetaha času dziejnaść partyi vykazuje mnoha enerhii i zachoplivaje šyrokija kruhi bieł. intelihiencyi i sialanstva. Partyja pastavi-

ła sabie na mecie: išci ũ narod, budzić u im švie-damaść nacyjanalnuju i hramadzkuju, abapiorci he-tu šviedamaść na chryścijanskaj etycy i demakra-tyčnych asnovach, zmahacca za pravy bieł. movy nia tolki ũ žyćci dziaržaŭnym, ale tak-ža ũ kaściel-nym i carkoŭnym. Ale da hetaha jašče vierniemsia.

§ 2. — ChD zachodnia-eŭropejskaja i BChD; BChD — šviedamaja potreby abnovy.

BChD ideova vyvodzicca ad chryścijanskaha (katalickaha) hramadzkaaha ruchu ũ Zach. Eŭropie. Vialikaja Francuskaja Revalucyja zburyła tahačasny-ja arhanizacyjnyja formy hramadzianstva. Na mies-ca zarhanizavanych klasaŭ u tak zv. cech, što dzieili pavodle ũstalenaha paradku, pryjšla adzinka, abdaravanaja volnaścij, ale pakinutaja sama sabie. Ludzi pačali dumać ab arhanizacyjna-hramadzkih formach novaha hramadzianstva. A dumać treba bylo chutka, bo spravy hramadzkija nie mahli asta-vaacca ad inšych halin žyćcia, asabliva ad na-vuki, jakaja šparkimi šahami išla ũpierad i stvarala i novyja žyćciovyja mahčymaści i novyja trudnaści. U halinie hramadzkaaj dumki pačaŭ pieramahać sy-STEM haspadarskaj volnaści Adama Smitha. Z heta-

Pamior ks. Hlinka

17 h. m. pamior u čechaslavaččynie viedamy i słaŭny pavadyr slavackaha narodu ks. Andrej Hlinka.

Ks. A. Hlinka radziŭsia ũ 1864 h. u slavackaj wioscy černa ũ sialanskaj siamji. U 1889 h. pašviačany na ksiandza i zaraz-ža byŭ naznačany na probašča ũ Ružomberku ũ Slavakii. Na hetym stanovišči biaz zmieny i pieraryvu prabyŭ da kanca svajho dačasnaha žyćcia. Palityčna ks. Hlinka pačaŭ pracavać ad 1896 h., viadučy svoj, slavacki narod, da poŭnaha adradžeńnia i samastojnaha bytu. Za hetuju 40-hadovuju stojkuju i achviarnuju pracu dla narodnaj spravy Slavakaŭ ks. Hlinka zdabyŭ zasłužanju slavu i ahulnuju pašanu nia tolki ũ slavackim narodzie, ale i siarod inšych narodaŭ.

Z USIAHO ŚVIETU

Z Polšcy.

Samaŭradavyja vybary. Pašla bialeńnia ścienau i platoŭ nablizajecca pavažniejšaja sprava — samaŭradavyja vybary. Novy samaŭradavy zakon užo hatovy — Sojmam i Senatam pryniaty. Hazety padajuć, što vybary ũ samaŭradavy pačnucca sioleta ũ vosieni. U Sojmie i Senacie havaryli, što hetyja i inšyja vybary buduć „čystyja,” h. zn. buduć svobodnyja, biaz nijakaha ani adkul nacisku. Ale jak budzie z hetaj „čystatoj” — pakaža čas i praktyka.

Vybary ũ Sojm, Senat i vybary Prezydenta. Čas ciapierašniaha Sojmu i Senatu kančajecca ũ 1940 hodzie žviasny. U 1940 h. kančajecca tak-ža čas ciapierašniaha Prezydenta praf. I. Maścicka. Dyk voš u 1940 h. prypadajuć vybary ũ Sojm i Senat i vy-

bary Prezydenta. Vyšejšyja slai polskaha hramadzianstva spravaj padhatoŭki da hetych vybaraŭ užo cikaviacca. Niekatoryja hazety padajuć, što hetyja vybary buduć rozložanyja, h. zn. i Sojm i Senat buduć ražviazany i sojmava-senackija vybary adbuducca raniej. Vybary Prezydenta adbuducca nar-malna.

Pry hetym treba adznačyć, što da vybaraŭ ahułam — samaŭradavych i parlamancikich — hatovicca ũsia, levaja i pravaja, apazycija, hatovicca i ũradavy OZN. Hetaja apošniaja partyja šukaje šlachhoŭ parazumieńnia z Stron. Ludovym i PPS z adnaha boku i z endecyjaj — z druhoha. Str. Ludove i PPS biez kampramisova ũšciaž damahajucca novaj demakratyčnej vybarnaj ardynacyi, rospusku sučasnaha Sojmu i Senatu i novych vybaraŭ.

Z zahranicy

Nacyjanalnyja mienšašci. Sprava nacyjanalnych mienšašciaŭ ũšciaž žyvaja. Nie zvažajučy na toje, što Sušvietnaja Vajna zakončana z kličam słaŭnaha Vilsona „samaaznačeńnia narodaŭ,” miratorcy, Versalskim i inšymi mirnymi dahavorami, stvaryli ũ Eŭropie palityčny stan ni vajny ni miru, — stvaryli dziaržavy z vialikim likam terytoryjalnych mienšašciaŭ. Mnohija parahrafy mirnych dahavoraŭ, pratakoły ũsialakich miždziaržaŭnych narodaŭ i storaž hetych usich pisanych zakonau — Liha Narodaŭ, pryrodnaha zakonu „samaaznačeńnia narodaŭ” u hetych narodaŭ, što apynulisia „nacyjanalnymi mienšašciami,” nie zahłušyli i pryrodnaha honu da samastojnaha žyćcia nia spynili. Ciapier hetaja niavarašanaja problema niepakoić uvieš palityčny šviet. Najbolš jarka hetaja sprava vyjaŭlajecca ciapier na zachodzie — ũ Čechaslavacyi, a na ũschodzie — ũ SSSR. Pavažnaj žjaŭlajecca sprava nacyjanalnych mienšašciaŭ tak-ža ũ Polšcy, Rumynii i inšych dziaržavach.

Niamiecka-čechaslavacki spor. Niamiecki imperjalizm, pašla zachapleńnia Aŭstryi, zadumaŭ pryłučyć da Niamieččyny Čechaslavackuju krainu Sudety, dzie nasielnictva ũ bolšašci ũvažaje siasie niamieckaj nacyjanalnašci i trymajecca niamieckaje kultury. U hetym kirunku raptoŭna pačali jšci sudeckija niemcy, pad pavadyrstvam kiraŭnika nacyjanalistyčnej niamieckaj palityčnej partyi ũ

ha systemu volnašci haspadarčaj, ci liberalizmu, uspamožanaha novymi vynachodami ũ navucy, naradziŭsia kapitalizm. Paŭstała zavarotnaja kankurencyja pramysłovych pradpryjemstvaŭ, bankroctva slabiejšych z ich, šalonaja abnižka platy rabotnikam i dahetul badaj niabyvałaje pavialičeńnie hality rabotnikaŭ.

Užo ũ pieršych dziesiatkach XIX st. paŭstaŭ cely rad myšlicielau, jakija krytykavali hramadzki kapitalistyčny ład i pakazvali novy. ũrešcie pryjšoŭ Marks, prynosiačy navukovy sacyjalizm, jaki ũ druhoj palovie XIX stalećcia vykazaŭsia, jak mahutny i šmiarotny vorah kapitalizmu.

Marksoŭski adnak sacyjalizm, hałoŭnym čynam dzieła svajej varožašci da chryščijanstva i da ũsiaakaha idealistyčnaha švietapahladu, jak adnaboki, usich nie zdavolivaŭ. Voš-ža vobak jaho, pačynajučy tak-ža ad pieršych dziesiatkaŭ XIX st., ros i ražvivaŭsia ũ Eŭropie hramadzki ruch chryščijanski, jaki časam navat nazyvaŭsia chryščijanskim sacyjalizmam, čašciej chryščijanskaj demakracyjaj, a najčašciej prosta chryščijanska-hramadzkim rucham. Ruch hety vobak z sacyjalizmam Marksa, choć inšymi sposabami, ale tak-ža vioŭ rašučuju baraćbu z kapitalam. Siarod chryščijanskich teoretykaŭ i baraćbitoŭ z kapitalizmam najbolš słaŭnyja:

biskup Ketteler u Niamieččynie (1811—1877), Vogelsang (1818—1890) u Aŭstryi, kard. Manning u Anhlii i cely rad inšych u roznych krajoch Zach. Eŭropy.

Chryščijanskaja hramadzkaia navuka pryniała formy skrytalizavanyja, formy navukovaha systemu ũ 1891 h. u Encyklicy Lavona XIII „Rerum Novarum”. ũrešcie abnovaj hetaj encykliki, dapaŭnieńniem i zmodernizavańniem žjaŭlajecca encyklika Piusa XI „Quadragesimo anno”, vydanaja ũ 1931 h. Ad času henaj pieršaj Encykliki chryščijanski hramadzki ruch pačaŭ u roznych krajoch ražvivacca duža sparka. Paŭstali navat chryščijanskija profesyjanalnyja sajuzy, jakija ũ 1920 h. zlučyliisia ũ „Mižnarodnaje Abjednańnie Chryščijanskich Profesyjanalnych Sajusaŭ” z stalicaj u ũtrechcie. Hety mižnarodny Sajuz pavodle spravazdačy ũ Miunchen ũ 1928 h. ličyŭ bolš 2 miljonaŭ siabraŭ.¹⁾

Hałoŭnyja asnovy chryščijanskaj hramadzkej teoryi — heta: relihijna-etyčnyja pryncypy, ahrańičeńnie samavoli adzinki i demakratyzacyja ũlasnašci pryvatnaj na karyšć masaŭ, na karyšć ahulna-hramadzkaia dabra.

1) Ks. J. Piwowarczyk — Kryzys Społeczno-Gospodarczy w świetle katolickich zasad. Kraków 1932. Ks. Dr. Ant. Roszkowski — Katolicyzm Społeczny. Poznań 1932.

Čechaslavaččynie, Heinleina; da hetaha-ž i Hitler skiravaŭ palityku vialikaj Niamieččyny adnosna Čechaslavacyi. Paŭstała pahroza vajny. Dzieła spynieńnia mahčymaj vajny pačalasia ūparadkavańnie ū Čechaslavacyi spravy nacyjanalnych mienšašciaŭ. Pamahać spyniać mahčymuju vajnu prybyŭ u Čechaslavaččynu anhielski palityk lord Runciman, jaki daradžaje Čechaslavackamu ūradu i Heinleinu pahadzicca i žyc zhodna. Zrazumiela, hetkija zachady nie vyrašajuc celaje prablemy i nie kasujuc pryčyny mahčymašci vajny, ale ciapier ad hetkich i padobnych zachadaŭ temperatura vajennaj harački krychu apała i pakulšto spakojna.

Duchovaja zvyradžeńnie balšavizmu. Balšavizm duchova vyradziŭsia. Kamunistyčnyja pavadry dalej mšciacca adny nad druhimi. Ciapierašni kiraŭnik savieckaha sudu — hieneralny prakuror Vyšynski biazžałasna abvinavačvaje starych balšavikoŭ, bycam za ichnija proštyja „hrachi“ niščyc ich maralna, nazyvajučy „sábakami“, „hadami“ i h. d., a tak-ža i fizyčna, damahajučysia dla ich prysudu šmierci. Ciapier Vyšynski raspraŭlajecca z viedamym Krylenkam, jaki doŭhija hady rabiŭ hetaje samaje — teroryzavaŭ savieckim sudom usich niekamunistaŭ.

Duchovaje ździčenie abniało ūvieš sučasny dziaržaŭny aparat SSSR — aryšty, zdrady, sabataży, hramadzkae škodnictva — va ūsich halinacch dziaržaŭnaha žycia. Sudy sudziać kamisaraŭ — adkaznych kiraŭnikoŭ: za zlosnyja pryčynieńni dziaržaŭnaj haspadarcy škodaŭ, za šviedamyja zdrady dziaržaŭnych tajnicaŭ, sialan-kałchoznikaŭ — za padpały kałchoznych budynkaŭ i kražu zboža, a rabotnikaŭ sudziać za pomstu nad dahladčykami fabryčnych robot. Suproč hetaj hramadzkaej chvaroby kamunisty viedajuć tolki adno lekarstva — karu šmierci, abo 10 hadoŭ katarhi i hetym svaje hramadzkaej niedamahańni lečać.

Japonska-savieckaja vajna. Miž Japonijaj i Savietami zdaŭna niama družby. Spory i ūzajemnaja varožašć miž hetymi dziaržavami ūžo daŭno nia spynialisia. He-

taja varožašć daviala Japoniju i Saviety da vajny, jakaja adbyvalasia davoli kryvava ad 29 lipnia da 11 žniŭnia siol. Biezpasrednaj pryčynaj hetaj vajny byŭ stary hraničny spor. Miž Japonijaj i SSSR चाहniecca ūžo bolš 10 hadoŭ spor za hranicu daŭžynnoj 650 kilometraŭ miž Karejaj i Mandžuryjaj. Hetaja hranica jašće nikoli dakladna nia byla ūstanoŭlena. Ciapier voš Japoncy prabavali pasvojmu ūstanavić hetuju hranicu, suproč čaho balšaviki rašuča spracivilisia. Pačalasia vajna i tryvała 2 tydni. Nichto ni za Japoniju ni za SSSR nie zaŭziaŭsia i japonskaja dyplomacyja z dyplomacyjaj savieckaj, biez nijakaha pasiarednictva, spynili vajnu i pačali pierahavory dzieła ūstanoulenia hranicy.

Z hetaha vidać, sto Japonija baicca vajny z SSSR i Saviety bajacca vajny z Japonijaj, a Niamieččyna pamahać Japonii tak-ža musić pabajalasia.

Japonska-kitajskaja vajna. Čym dalej japonskaje vojska zachodzić u Kitaj, tym Japonii ciažej pieramahcy kitajskaje abaronnaje spraciuleńnie. Praŭda, kraina Kitaju vajnoj niščycca i pustošycca, ale abaronny duch kitajskaj armii i celaha nasielnicstva krepnie i rasšyrajecca ū narodzie ahunaja nienavišć da akupanskaje japonskaje ūlady i ahułam da japoncaŭ. Hety voš duchovy nastroj Kitajcaŭ nie varožyc dla Japonii pieramohi ciapier i adkidaje ūsilakija japonskija ūptyvy ū Kitaju ū budučynie. Hety prohryš Japonii i stanovicca vyjhrjšam SSSR na Dalokim ūschodzie.

Hišpanskaja vajna. Hišpanskaja vajna ūžo pierastała być centram zacikauleńnia h. zv. dynamičnych dziaržaŭ. Ūžo apiakunny hišpanskich paŭstancaŭ i pamahalniki republikancam šukajuć sposabu pakinuć hišpancaŭ samych rabie — havorać ab adklikańni z Hišpanii dabravolcaŭ čužyncaŭ. Kab sapraŭdy zacikauleńnyja pastarońnija dziaržavy hetaj vajnoj pierastali „apiakavacca“ niadolaj Hišpanii — vajna tam spynialisia-b chutka.

Biblija pacyhansku. Ū Bielhradzie (Juhaslavija), pajavilasia ū druku Biblija pacyhansku. Pieršaje čytańnie z Biblii pacyhansku ū šviatyni vyklikala siarod cynanoŭ vializarnaje ūražañnie. Słuchačy špiarša płakali, a pašla pačali z radašci skakac.

Dzie i jak ludzi „prycharošvajucca“. Spradviakoŭ trymajacca moda „prycharošvańnia“. Byli časy, kali niekatoryja narody prakotyvali vusny, vušy i zavodzili ūsiakija kołcy, abo bumbałki; jošć jašće i ciapier hetaja moda ū prymityŭnych narodaŭ. Ū Indyjach i ciapier zavodziać hołki nia tolki ū vušy, ale i ū nozdry.

Ū Japonii zamužnija ženčyny malujuć sabie vusny načorna. Niemalavanyja huby mohuc być tolki ū niezamužnych dziaŭčat.

Tureckija i Arabskija mahametanki malujuć nohci na rukach i na nahach na pamarančavy koler. Brovy holać zussim i malujuć doŭhuju, tonkaju rysu až da nasady nosa.

Ū Persii mužčyny nosiać barody i ūvažajuć čornuju baradu za najcharašejšuju. Dzieła hetaha kožny mužčyna maluje baradu načorna.

Najstarejšaje dreva. Ū Partuhalii rašcie aliŭnaje dreva, jakaje maje ūžo 2000 hadoŭ. Jano nia vysokaje — 2 m. 35 cm., ale taŭščynia jaho — na vyšyni hałavy čalavieka ū achapku 9 metraŭ. Dreva jšće zdarovaje i rodzić zvyš 600 kl. aliŭnych pladoŭ, z jakich dastajecca 60—70 kl. alivy.

Vilenskaja chronika.

Haspadarčy addziel. Ū U.S.B. z pačatku akademickaha hodu adkryvajacca haspadarčy addziel. Było tolki Studjum Haspadarčaje.

Eksmisii, a panašamu prosta vysialeńni, z kvateraŭ za dva pieršyja tydni hetaha miesiaca pieravyšli saračniu. A ūsio zatym, što ludzi nie zaplacili haspadarom za pamieškańnie. Nad niaščasnymi vysialencami zaapiekałasia Hramadzkaja Apieka.

Biezrabocće ūšciaž pamianšajacca. Hazety padajuć, što ciapier u Vilni biezrabotnych budzie jakich tolki 670 čalaviek. Siarod biezrabotnych pieravažajuć intelihienty.

Paštovaja skrynka

V. D.—a. Atrymali, budziem u mieru mahčymašci karystać.

J. B. Vieršy pieradali ū „Zorku“, jakaja vyjdzie z nastupujym numaram „Chr. D.“

N. N. Moža što i padojdzie ū „Zorku“.

J. Č. Ū „Zorcy“ skarystajem.

M. J. Na žal, ničoha nie padojdzie.

M. Z. Za papraŭki padziaka, z žar- taŭ i prysłoujaŭ skarystajem.

T. Š. Z niekatorych viestak skarystajem.

B. H. Hetaha zrabieć nia možam.

K. S. Pastarajemsia, ale heta budzie zaležyc i ad našych padpiščykaŭ.

„Chr. Dumka“ vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.

Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numeru — 10 hrašoŭ. Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktor V. JERMALKOVIČ

Vydaviec K.S. AD. STANKIEVIČ

Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.